

(či mohli chápat?) platnost či neplatnost buly Štěpána VI. (či V) *Quia te zelo fidei*, zakazující užívání slovanské liturgie, oproti bulám předchozích papežů Hadriána II. a Jana VIII., kteří ji povolili, přece nemůže řešit otázku, zda čeští panovníci či latinská hierarchie ji povolili či trpěli v Čechách 10. či 11. století. Bula *Gloria in excelsis Deo* byla nepochybně známa, aspoň slovanským kruhům, ve slovanské parafrázi v *Životě Metodějově*. Ale lze snad předpokládat, že tam znali, nebo dokonce měli k dispozici bulu Jana VIII. a Štěpána VI. a že tam nad nimi diskutovali, v čem měl který papež pravdu a který ne? Bylo by ku prospěchu, kdyby autor vzal v úvahu názory P. Sommera z knihy *Svatý Prokop. Z počátků českého státu a církve* (2007), které aspoň já považuji za daného stavu dochovaných pramenů za nejpřijatelnější řešení.

Tyto výhrady ovšem nijak nezmenšují kladné ocenění díla, jehož podstatná část a hlavní přínos spočívá ve vzorně připravené kritické edici církevněslovanské *legendy o svaté Anastázii*. Autor ji pořídil s využitím všech dosud známých rukopisů (z nichž čtyři nebyly dosud v předchozích vydáních použity); všechny rukopisy jsou v úvodu dostatečně popsány a editor také zdůvodňuje volbu rukopisu, který zvolil za základ edice. Průběžně na každé straně pod církevněslovanským textem otiskuje znění latinské legendy, z níž byl překlad pořízen, přičemž v něm vyznačuje i různosti ve dvou rukopisech, jichž pro latinskou edici nebylo použito. K edici samé je připojen *Index verborum*, a to nejen základní slova většiny latinských překladů, ale i jejich všechny tvary, jež se v textu nacházejí. Následuje kapitola věnovaná textologickému srovnání všech známých textů a jazykové charakteristice legendy. Tyto části, v díle podstatné, už přesahují posuzovací schopnosti referenta, přesto se však odvažují říci, že jde o vzorově vydanou edici, která bude spolehlivým základem pro další paleoslovenistické i kulturněhistorické bádání.

V závěru se F. Čajka zabývá kulturněhistorickými souvislostmi vzniku církevněslovanské legendy. Dobře zdůvodňuje, proč se výklad F. J. Thomsona jeví jako málo pravděpodobný, a co naopak ukazuje na její západoslovanský původ. Rozebírá dvě možnosti – zda legenda mohla být přeložena už v době velkomoravské, či až v přemyslovských Čechách. Aniž by se v této věci odvážil vyslovit definitivní soud, přiklání se, i z jazykových důvodů, spíše k druhé polovině 11. století. Zatím převládá mínění, které jako hypotézu předložila E. Bláhová, že překlad pořídili sázavští mnichové, snad v době svého exilu v Uhrách, na počest královny Anastázie

Jaroslavovny, manželky uherského krále Ondřeje I. Čajka ovšem upozorňuje ještě na druhou možnost, odkud se kult sv. Anastázie a jejího učitele Chrysogona mohl dostat do Čech. Tato světička se těšila zvláštní úctě v jihobavorském klášteře Benediktbeuren, kam byly roku 1053 přeneseny její ostatky. Mateřským klášteřem této komunity byl klášter v Tegernsee, kde byly zase uloženy ostatky sv. Chrysogona. Prostřednictvím kláštera v Niederalteich, který tradičně udržoval čilé styky s Čechami, se pak kult těchto světců a s nimi i legenda o sv. Anastázii mohly dostat i k nám. Ani jednu z obou možností však nelze považovat za prokázanou.

Přestože kniha Františka Čajky ponechává řadu otázek stále otevřenou, svou výtečnou edicí přispěje k dalšímu řešení mnoha z nich a sama o sobě představuje velký přínos.

VLADIMÍR VAVŘÍNEK

Robert Olomoucký, Výklad Písne písní, ed. Anna PUMPROVÁ, Maticе moravská, Brno 2010 (= Prameny dějin moravských 20)

299 s., ISBN 978-80-86488-78-3

Olomoucký biskup Robert (1201–1240) patří k nejvýznamnějším postavám latinské literatury v českých zemích přemyslovského období, což je poněkud v protikladu k zájmu, který mu byl dosud v historiografii věnován. Vydání exegetického spisu *Compilatio super Cantica canticorum*, jež pořídila Anna Pumprová, je tak vůbec první edicí některého z jeho děl. Robert, cisterciák původem snad z Anglie či Porýní, byl činný i politicky a patřil k výrazným osobnostem domácího veřejného života první poloviny 13. století. Těžil z přízně přemyslovských vládců a aktivně zasáhl na straně Přemysla Otakara I. do jeho sporu s pražským biskupem Ondřejem.

Samotné edici předchází úvodní studie, pro potřeby knihy naprosto dostačující. Sama autorka ostatně uvádí, že „nemůže ani nechce usilovat o vyrovnání dlouhodobého dluhu české historiografie vůči Robertovi Olomouckému“. V první kapitole přibližuje Robertovy osudy, ve druhé, rozsáhlejší, pak jeho literární tvorbu. Nejprve si všímá jeho diktátorské činnosti ve službách krále Přemysla Otakara I., která rozhodně není zanedbatelná. Jak zjistil vydavatel českého diplomataře Jindřich Šebánek, je Robert totožný s pátým písařem listin uvedeného panovníka, nazývaným *Otakarus 5*.

V následujících kapitolách se Pumprová zabývá Robertovou penitenciální příručkou *Summa confessionum* a kázáními, shrnutými pod název *Opus super epistolas*. V případě tohoto díla pak přichází po důkladném prozkoumání jediného dochovaného rukopisného pramene s novými poznatky, díky kterým je možno Robertovi připsat podstatně větší korpus kázání, než jaký mu byl přiznáván doposud na základě práce Jaroslava Kadlece z roku 1975.

Nejvíce prostoru je pochopitelně věnováno textu vydávanému. Pumprová podává i stručný úvod do problematiky biblické exegeze a zvláště pak do tradice výkladů Písňe písní. Zde je třeba znovu připomenout Robertovu výjimečnost, neboť biblická exegeze se u nás začala výrazněji rozvíjet až se založením pražské univerzity, a jeho dílo je tedy v dobovém kontextu zcela mimořádné. Při rozboru samotného Robertova *Compilatio* se Pumprová soustřeďuje na okolnosti vzniku a dochování díla, jeho styl, výstavbu a zvláště autority: editorce se podařilo určit, že hlavním zdrojem Robertova díla byla *Summa quae dicitur Abel*, dosud nevydaná sbírka distinkcí pařížského učitele Petra Cantora († 1197), z níž Robert čerpal především pro citování autorů 12. století. Toto zjištění tak pomohlo opravit dřívější domněnku o návaznosti Robertova díla na cisterciácké výklady Písňe písní, především pak na Bernarda z Clairvaux.

Samotná edice je provedena pečlivě. Editorčina práce byla usnadněna faktem, že je znám pouze jediný rukopis díla (jde o opis originálu, který se dnes se nachází v Hornorakouské zemské knihovně v Linci; o jeho podobě a čitelnosti se lze poučit z několika přiložených barevných reprodukcí). Proto se Pumprová rozhodla ponechat v textu grafické zvláštnosti originálu (e caudatum, občasnou ligaturu ae) i zachovat původní pravopis. Jde tedy o jakýsi mix transkripce a transliterace, jelikož ale editorka uvádí své vydavatelské zásady v úvodní studii (což kupodivu není věc zcela samozřejmá), nelze tento přístup považovat za jakkoli chybný.

Edice je vybavena třemi aparáty: textové kritickým, který obsahuje editorčiny zásahy do textu, upozorňuje na opravy středověkého písaře a přináší relevantní textové varianty pramenů u převzatých pasáží. Dále je to aparát biblický, v němž nalezneme odkazy na citovaná místa z Písma, a konečně aparát autorit s odkazy na antická a středověká díla, které Robert cituje a které se autorce podařilo určit. S tím souvisí i seznam Robertem používaných pramenů a důležitý rejstřík jednotlivých citací těchto autorit, připojený na konec edice.

Pokud jde o zásahy do původního textu, nelze s nimi než souhlasit – editorka opravuje pouze pasáže, které nedávají dobrý gramatický smysl a které jsou nejspíše písařskými omyly. Litovat je možno snad pouze toho, že k edici není připojen CD-ROM s elektronickou verzí edice.

Nelze než doufat, že výborný editorský počín Anny Pumprové je zatím jen prvním krokem k zadostiučinění, které česká medievistika Robertovi Olomouckému coby jedné z nejvýznamnějších postav středověké latinské literatury v českých zemích dluží.

JAN CTIBOR

Pavel KRAFL – Petra MUTLOVÁ – Dana STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera*, Historický ústav AV ČR, Praha 2010 (= Práce Historického ústavu AV ČR, řada B, sv. 7)

400 s., ISBN 978-80-7286-176-7

Zpřístupňování diplomatických pramenů k dějinám klášterů stálo dlouhá desetiletí zcela na periferii české historiografie. Podle průvodního slova hlavního autora knihy, Pavla Krafla, mimo jiné vlivem „oficiálního nezájmu o církevní dějiny, včetně dějin řeholí“. Krafl v tomto ohledu upozorňuje na jedné straně na velké množství dosud needitovaného archivního materiálu, na straně druhé pak na nevyhovující zpracování listin ve starších edicích, resp. na jejich nedostupnost. Vydávání diplomatářů konkrétních klášterů, případně celého řádu, tedy pokládá za jednu z alternativ dalšího výzkumu.

Knihy se skládá ze dvou autonomních částí – textové a ze samotného diplomatáře. Na rozdíl od klasických edic však textová část nehráje pouze roli prostého úvodu, ale podává obsáhlý přehled dějin původce pramenného fondu, tedy vlastní augustiniánské fundace. Této monografické části, již sepsal Pavel Krafl, předchází seznam needitovaných i editovaných pramenů a sekundární literatury (ty jsou nadto v úvodních pasážích o dějinách kláštera znovu stručně resumovány a v nejzákladnější rovině komentovány). Velmi cenný je přehledový soupis rukopisných sepsání dějin lanškrounského kláštera z období 17. až 19. století. Prameny tohoto typu bývají medievisty povětšinou opomíjeny, přitom však přes své zjevné limity nabízejí zajímavé informace o historické paměti instituce.